

Галина Загайська

(Чернівцький національний
університет імені Юрія Федьковича)

ГОРАЦІЙ І ЕПОХА АВГУСТА

Досліджується естетичне тло епохи Августа, золотий вік поезії, який дав світу великі таланти: Вергілія, Горація, Овідія. Аналізуються здобутки епохи, а також її втрати. Розглядається життєвий шлях одного з найславніших поетів епохи, співця „золотої середини” Квінта Горація Флакка (65–8 р. до н. е.). Епоха Августа, як і життєвий шлях поета, є вихідними пунктами для розуміння творчості Горація.

Ключові слова: епоха Августа, Горацій, Меценат, сатира, еподи, оди, естетико-стилістичні детермінанти.

З погляду наукового інтересу в історії Риму важко виділити якийсь один найбільш досліджуваний період. Але, без сумніву, до числа таких належить епоха Августа, яка завжди привертала увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників багатим політичним життям, а особливо феноменальним зблиском літературних талантів, зокрема Горація. Значення Горація для літератури і духовності можна виміряти хоча б тим, що, напевне, жодна книга, крім Біблії, не видавалася частіше, ніж його твори. Тому дослідження творчості поета, значення якого для європейської літератури і української зокрема неможливо переоцінити, завжди було і залишається актуальним завданням вітчизняної науки.

Вагомий внесок у вивчення творчої спадщини Горація зробив сучасний український учений, письменник і перекладач Андрій Содомора [3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12].

Однак, незважаючи на певні здобутки у дослідженні творчості Горація, низка питань залишається мало висвітленою, потребує свого вивчення. **Мета** нашої наукової розвідки – дослідження естетичного тла епохи, в яку жив і творив поет, а також життєвого шляху Горація, які є вихідними моментами для розуміння його творчості.

Епоха Августа означала полегшення після столітніх кровопролитних і виснажливих громадянських воєн, які спричинили знищення моралі, дезорганізацію суспільного і культурного життя. Після 14-літньої виснажливої боротьби за владу Гай Октавіан Август став правителем держави нового типу. Розумний юнак, який успадкував силу та ім'я Цезаря, але не радість від гри з вогнем, знав римлян, розуміючи, що їхні серця готові підкоритися. Монархію вони будуть терпіти, але не титул царя [13, с. 511].

Зміни відбувалися як реставрація: Август пробує реанімувати староримський культ богів; видає закони, спрямовані на зміцнення сім'ї („Lex de iuris maritatis ordinibus”); представники старовинних родів,

а також сини колишніх суперників отримують консульські почесті. Він підшукує найбільші розуми епохи, намагається відновити римські старовинні традиції і цінності – доблесть, добродіє, справедливість, милосердя (*virtus, pietas, iustitia, clementia*).

Август хоче, щоб його називали не диктатором, а першою особою в державі (*princeps*), і щоб це підкріплювалося не посадою (*potestas*), а власним авторитетом (*auctoritas*) [13, с. 512]. Всі ці фактори і нарешті здобутий мир (*pax Augusta*) дають сильний поштовх до творчої ініціативи і духовного життя. Август всіма силами намагався підтримувати свою популярність. Він добре запам'ятав від свого названого батька, що гроші – це друга таємниця влади (*arsanum imperii*). Саме тому найбагатший чоловік Риму заохочує багатих людей створити стабільні умови для прогресу.

Август відновлює святині, храм Аполлона на Палатині, театр Марцела, будує Пантеон, робить планову забудову Марсового поля. Рим, який був повний ліплянок, став мурованим. У 28 році до н. е. Август відкриває в храмі Аполлона на Палатині бібліотеки – грецьку і латинську [16, с. 100].

Важливу роль у своїй ідеологічній програмі Август відводив літературі, бо розумів, яким могутнім засобом пропаганди вона може бути. Він із самого початку дбав, щоб вона виступила на його боці, а не проти нього [1, с. 344]. Тепер цю силу потрібно було поставити на службу новому часові. Найбільш придатним для цього жанром літератури Август вважав не прозу, а поезію. Поезія, епічна й лірична, давала можливість у доступній естетичній формі пропагувати його ідеї. Поезія легше сприймалась на слух, ніж проза [2, с. 53].

Епоха громадянських війн яскраво засвідчила силу і потужність літератури. Тепер цю силу потрібно було поставити на службу новому часові.

Важливу роль у цьому відігравали літературні салони, від яких залежала майбутня кар'єра літератора. Одним із таких салонів був салон Марка Валерія Мессали Корвіна (64 р. до н. е. – 13 р. н. е.). Він пройшов школу красномовства Цицерона, навчаючись із його сином і Горацієм в Афінах, воював у війську Брута, згодом перейшов до Антонія, а потім на сторону Октавіана. Брав участь у битві під Акцієм. Користувався повагою у Августа.

Сучасники високо оцінювали Мессалу як вишуканого оратора і історика. Він надав елегантності мові. Про його стиль говорить Квінтіліан в “*Institutio oratoria*” (X, 1, 113) – як про відблиск його шляхетності (*Messala nitidus et candidus et quodammodo praeferens in dicendo nobilitatem suam*). Його власна творчість була різноманітною: історичні твори, граматичні екскурси. Він добре знав грецьку, займався перекладами промов грецьких ораторів і писав грецькою буколічні вірші.

Літературний салон Мессали Корвіна був аполітичний. Доступ до нього мали всі провідні літератори Риму. Нерозривним був зв'язок Мессали з Тібуллом, аристократом серед поетів, який єдиний

користувався його прихильністю. Подібна щирість була у стосунках між Горацієм і Меценатом. Хоч Тібул поділяв думки Мессали, однак він не згадує жодного разу в своїх віршах ні Августа, ні Мецената, ні Агріппу.

Ще один літературний салон очолював Асіній Поліон (76 р. до н. е. – 5 р. н. е.). Він брав участь у походах Цезаря. Після його смерті став на бік Октавіана. Був консулом, потім воював в Ілірії. Брати участь у битві при Акції відмовився, мотивуючи це колишніми добрими стосунками з Антонієм.

Він відкрив першу в Європі публічну бібліотеку і перший влаштував публічні виступи письменників і поетів. Запроваджує грецький звичай читання і декламування ще невиданих творів, чим оживляє літературне життя того часу. Асіній Поліон відшліфовує літературну критику. Критикує твори Цезаря, Салюстія, Лівія, Цицерона. Сам пробує свої сили у віршованій анналістиці, йдучи слідом за “Хронікою” Аполлодора, і в трагедії. Був прекрасним істориком громадянських війн. Але пізніші покоління не захоплювалися його стилем. Квінтіліан в “*Institutio oratoria*” (X, 1, 13) вважає стиль Асінія Поліона в порівнянні з Цицероном старомодним, тому що Асіній Поліон протиставляв пишному і помпезному стилю Цицерона – азіанізму – простий мовний стиль – аттицизм. Він намагається оживити театральне життя. Але основне значення діяльності Асінія Поліона – у відкритті і підтримці літературних талантів, перш за все Вергілія і Горація. Горацій ставить його в числі поетів перед Варієм і Вергілієм (Sat., I, 10, 42), а другу книгу своїх од розпочинає обширною оцінкою його літературної творчості. Цей факт стає ще промовистішим, якщо врахувати, що Горацій не присвятив жодного слова багатому літературному доробкові Мецената. З цього випливає, що він не тільки поважав Асінія Поліона як особистість, але й цінував його як літератора.

Ще один літературний салон очолював Цільній Меценат. Меценат був нащадком роду етрусських царів.

Після смерті Цезаря він рішуче став на сторону Октавіана і був його першим міністром. Одним із завдань Мецената було підшукувати найбільші таланти для Августа. Завдання було важливе ще й тому, що, як свідчив досвід попередньої епохи, всі найкращі письменники були на боці ворогів Цезаря, і літературні салони Мессали, і Поліона не давали гарантій вірного служіння політиці Августа. Меценат і Август прагнули впливати на літературний процес для втілення своїх ідей. Так, Меценат за допомогою Поліона відкрив Вергілія і Варія. Формуванню відомого літературного салону сприяв і той факт, що сам Меценат був літератором. Написав, зокрема, твір „*De cultu suo*”.

Доступ до салону Мецената був непростий. Горацій чекав аж 9 місяців, поки Меценат прийшов до висновку про нешкідливість цього республіканця [13, с. 514]. Навколо Вергілія, Горація і Варія згуртувалися інші літератори: поет Доміцій Марс, драматург Фундацій, критики Арістій Фуск і Квінтілій Вар. Цей салон став центром літературного життя Риму.

Поети літературного салону Мецената вперто боролися за визнання. Боротьба велася в двох напрямках: проти епігонів-неотериків і проти архаїстів – прихильників давньої республіканської літератури.

Успіх нової літературної школи був швидким. У 35 р. до н. е. видана 10-та сатира Горація, а в 29 р. Вергілій читає свої “Георгіки” Октавіану, який з перемогою повертається в Рим. В цьому ж році була поставлена знаменита трагедія Варія “Фієста” на іграх на честь тріумфу Октавіана. У 23 р. Горацій видає три книги своїх од. Через чотири роки помирає Вергілій, не встигнувши завершити “Енеїду”. Проте, за наказом Августа, Варій видає поему в такому вигляді, в якому залишив її автор. В 17 р. до н. е. на ювілейних урочистостях з нагоди початку нового, блаженного віку звучить створений Горацієм урочистий гімн.

Суперництво з грецькою літературою вступає в нову стадію. Якщо раніше римські письменники коментували грецьких авторів (*interpretatio*), а згодом робили спробу наслідування (*imitatio*), то тепер римська література вступає у відкрите суперництво з грецькою за пальму першості (*aemulatio*). *Aemulatio* – це найвище досягнення римських авторів. Горацій гордий тим, що подарував Римові іонійські ямби і еолійські пісні („Послання”, I, 19, 23-24; С, III, 30, 13-14); трагедії Асінія Поліона вважаються “достойними софоклового котурна” (Вергілій, „Буколіки”, 8, 10).

У республіканський час впровадження нового літературного жанру було творчим подвигом. Тепер же багато літературних жанрів доведено до досконалості. Давно вже виплеканий епос лише тепер отримує єдину форму. З’являються еклоги, лірика і листи доводяться до найвищого розквіту. Розвиваються сатира і любовна елегія. Однак сатира отримує інше забарвлення й обмежується влучним „*satis*” (досить), а листи – епічним “*recte*” (правильно). В образотворчому мистецтві в епоху Августа часто спостерігаються класичні і архаїчні тенденції у співзвучності з настроєм часу. Після цезарівського розквіту прози виростають августовські вершини поезії. Відбувається її ерупція.

Для поезії Августовської епохи були характерними такі естетико-стилістичні детермінанти:

- 1) ідеологізація в дусі програми Августа;
- 2) формальна залежність від неотериків;
- 3) елітарність;
- 4) *imitatio* → *aemulatio* (наслідування – порівнювання):
 - а) естетика → александрійська поезія
 - б) модуль → Алкей, Сапфо, Анакреонт (адаптація форми);
- 5) зміна постатей ліризму: яскраво виражене tu (ти) замість попереднього ego (я), монолог → діалог;
- 6) філософічна рефлексійність;
- 7) свідомість свого положення (*vates Romanus*) (римський пророк);
- 8) універсальність;
- 9) сентенційність;
- 10) римськість;

11) різноманітність в єдності (*varietas in unitate*).

Метаморфози літератури відбуваються незалежно від історичних перерозподілів: певні роди зникають, інші змінюються. Драма в часи Августа була втрачена, оскільки її досягнення були незначними.

Відповідно до нового суспільного порядку промова втратила свою політичну функцію і повернулася назад в аудиторію. В школах молоді люди з багатих сімей тренуються у фіктивних судових процесах і в риторичних інсценуваннях історичних подій. Вигнання ораторів і спалювання книг стають звичними. Разом з інтересом до політики падає інтерес до філософії.

З іншого боку, важливою стає риторика як школа літературної техніки, яка має вплив на всі жанри. Вона стає мистецтвом вербального самовияву і виховання. Розвивається історіографія в особі Лівія, а також старших її представників – Салюстія і Асінія Поліона. Лівій не пише модним на той час стилем. Йому як класику історіографії імпонують Геродот, Феопомп і Цицерон.

Універсальність, телеологія і врівноважене мистецтво оповіді є ознаками епохи. В екуменічному масштабі працює Помпей Трог. Розвивається фахова література. Вітрувій пише важливий твір „*De architectura*”. Його поява пов’язана з досвідом, якого автор набув під час великих будівельних робіт Августа, і твір виданий за його фінансової підтримки.

Рим отримав в особі Августа нарешті свою міру, про експансіоністські завоювання часів Цезаря велася розмова лише теоретично.

Міра і середина також і у творчості є великим досягненням того часу. Цими ідеалами керувався в теорії і практиці один із найславніших поетів епохи Августа – Квінт Горацій Флакк.

Відомості про життя Горація ми черпаємо як з інформації, яку знаходимо в творах самого поета, так і завдяки свідченням стародавніх біографів. У цьому плані неабияке значення для нас має життєпис Светонія (65-130 р. н. е.) „*Vita Q. Horatii Flacci*” з його книги “*De viris illustribus*”.

Народився Квінт Горацій Флакк 8 грудня 65 р. до н. е. в час консульства Луція Аурелія Котти і Л. Манлія Торквата у римській військовій колонії Венусії, маленькому містечку недалеко від кордонів Апулії і Луканії. Він походив із низів: батько – вільновідпущений – мав посаду публічного збирача податків і жив на скромні доходи його маленького маєтку. Матір Горація була грецькою невольницею, про яку Горацій ніколи і не згадував. Її місце в перші роки дитинства зайняла нянька Пулія, а потім – батько, який доклав максимальних зусиль для формування характеру сина.

У Горація не залишилося спогадів про його дитинство, хіба що про казкове видіння на горі Вольтур і про земляка Офеллу, який проживав недалеко від Венусії.

Батько з дитинства при звичаїв хлопця до моральності й поміркованості й не хотів віддавати його в звичайну школу Флавія у

Венусії, оскільки побачив у ньому обдарованість. Крім того, він не хотів контактів сина з гордовитими нащадками ветеранів Сулли, які переселилися до Венусії. Він переїжджає з сином до Рима і забезпечує його навчання в аристократичній гімназії Орбіліуса, де навчалися діти сенаторів і вершників. Свого вчителя Орбілія Горацій назве потім „*plagosus*” (той, який січе різками).

У школі Орбілія майбутній поет вивчає творчість Лівія Андроніка, Еннія, Пакувія. У всіх кращих школах Рима вивчали грецьку мову і, як пише Горацій, він ще тоді хлопцем прочитав „Іліаду” Гомера. Важливим предметом тодішніх занять поряд із граматиною була риторика. Доволі великий побічний прибуток дав батькові Горація можливість подбати про зовнішній вишкіл сина і захистити його від насмішок його багатьох міських товаришів. Але головним завданням посеред цього спокусливого блиску вважав зберегти у сина стародавню порядність і чистоту серця. Його манера споглядати інших передалася Горацію від батька, який застерігав його триматися оддалік при всіх можливих ситуаціях, навчав налагоджувати добрі відносини з людьми і тим самим дав Горацію поштовх до сатири.

Горацій зберіг про батька найтепліші спогади: він називає його найкращим із батьків, і коли його заздрісники скептично говорили про нього як про сина вільновідпущеного, він відповідав: *Nil me raeniteat sanum patris*” (мені не соромно за походження батька).

Рим на цей час був ареною безперервної боротьби і місцем політичного суперництва різних партій і особистостей. Ще були свіжі в пам’яті сліди диктатури Сулли (138 – 72 р. до н. е.), яка була сповнена насильства і крові, ще точилася непримиренна боротьба між релігійною і консервативними партіями, а вже насувалася нова буря: 63 рік – змова Катіліни; 60 р. – тріумвірат Цезаря, Помпея і Красса, наступні їх змагання за принципат; змови Клодія, Мілона, Ватінія. Нарешті – вибух громадянської війни між Цезарем і Помпеєм (49 р.), яка закінчилася в 45 р. перемогою і єдиновладдям Цезаря. На якийсь час настало перемир’я [1].

Цей період був періодом ідеалізацій минулого і закликів до національного відродження, модного захоплення філософією Платона і Епікура.

Після того, коли Горацій одягнув *toga virilis* (чоловічу тогу), тобто досягнув повноліття, він вирушає разом з юнаками з багатих сімей в Афіни, які вважалися на той час центром вищої освіти. Там були найвідоміші оратори і філософи. Але все, що вивчалася, подавалося в широкому руслі філософії. Пошук людської досконалості був спрямований усередину самого себе. При вивченні риторики акцент робився на майбутню діяльність у політичному житті. Юнаки готували себе не для того, щоб оволодіти певною професією, а щоб бути обізнаними в державних справах (*politiores humanitatis participes fierent*).

Набути знань в інших сферах життя сподівалися пізніше в перипетіях політичного життя і в спілкуванні з відомими римськими мужами.

Горацій рано переконався, що лише через філософію можна стати справжньою людиною (*Aequae pauperibus prodest, locupletibus aequae, Aequae neclectum pueris senibusque posebit* (Ep. I, 1, 25-26).

Знання набуті в Афінах, мали вплив на все його життя, як і на творчість. Серед його вчителів були Теомнест, який очолював академію, і перипатетик Кратіп.

В Афінах Горацій починає писати перші вірші грецькою мовою (Ep. II, 2, 43). Однак убивство Цезаря 15 березня 44 р. спровокувало нову громадянську війну і воскресило надії республіканців, які зібралися на чолі з Брутом у Македонії. В кінці серпня 44 р. Брут з'являється в Афінах і групує навколо себе римську молодь, яка тяжіла до консервативно-республіканських кіл, і готується до вирішальної битви з цезаріанцями.

Горацій скоріше через солідарність із колегами, ніж із переконання вступає у військо Брута, де отримує військове звання *tribunus militum* (Suet. I, 6, 48). Проте у битві під Філіппами (42 р.) захисники республіканської свободи зазнали повної поразки. Горацій, як і інші воїни, тікає з поля бою (C. II, 7, 9).

Горацій, як він сам зізнається, не був народжений, щоб стати героєм (Ep. I, 16; Ep. I, 1; II, 1, 124: *Militiae quamquam piger et malus, utilis urbi*). Після невдалого завершення війни він не вступає в партію Секста Помпея, а повертається після амністії 41 р. до Рима. Батько помер, батьківське помістя віддане переможцям війни у Венусії (оскільки Венусія входила в число 18 міст, розданих як подарунки за хоробрість (Ep. II, 2, 49).

Використавши скромні рештки, він отримує посаду квесторського писаря (*scriba quaestorius*) (Suet. I, 1). Бідність, в якій він тоді жив, суперечність між його покликанням і посадою, а також тодішній час, який характеризувався неспокоєм як у політичному, так і в соціальному житті, де зникли мораль, а мистецтво і наука були в занепаді, викликали в поета глибоке розчарування, яке проявилось в його перших еподах і сатирах (*paupertas impulit audax, ut versus facerem*) (зухвала бідність підштовхнула, щоб я писав вірші) (Ep. II, 2, 49). Духовна потреба теж стала ваговим стимулом, який спонукав Горація до творчості.

Кілька сатир і еподів Горація чи то через гостру критику, чи через новизну жанру були сприйняті неоднозначно, але звернули на себе увагу Вергілія і Варія, які на той час користувалися високим авторитетом у літературних колах. Вергілій і Варій представили його в 38 році Цільнію Меценату, який був могутнім покровителем всіх освічених людей (Sat. I, 6, 54), і стали найщирішими друзями поета, про що він неодноразово говорить у своїх творах (C. I, 3, 24).

Однак Горацій спочатку не справив враження на Мецената. Лише через 9 довгих місяців Меценат знову викликав поета і він незабаром із члена його літературного кола став товаришем на все життя: *Quem rodunt libertino patre natum, nunc quia sum tibi Maecenas convictor* (Sat. I, 6, 46).

Горацій був невисокого росту, дужий (*corporis exigui, praesantum, solibus artum*), мав чорні очі і темне волосся, яке вже в 40 років

посивіло (С. II, 11, 15; III, 14, 25) (*reddes forte latus, nigros angusta fronte capillos*). Дотепний, оратор з почуттям гумору, веселий, чим і завоював симпатію Мецената (*reddes dulce loqui, reddes ridere decorum*) (Ер. I, 7, 20-25). У 37 р. Горацій і Меценат вирушають у дипломатичну подорож до Брундізія (Sat. I, 5). Через два роки поет присвячує Меценату свого первістка – першу книгу сатир (35 р.). Меценат же в подяку дарує поету віллу і маєток в Сабінських горах (Sat. II, 3, 10). Обслуговуючий персонал на вілі складався з управляючого (*villicus*, Ер. I, 14, 1), економки (С. III, 23), багатьох служанок (С. IV, 11, 10) і восьми рабів (Sat. II, 7, 18).

Ця вілла знаходилася на південному заході від гори Лукретіл (С. I, 17, 11), з вершини якої відкривався прекрасний вид на гори і долини (С. I, 1, 1). Там Горацій знаходив затишок в спекотне літо, відпочивав від шуму і гамору. Разом з тим, ця місцевість навівала йому спогади, пов'язані з дитинством. Недалеко протікав струмок Дігенція (Ер. I, 16, 12). До вілли прилягав ліс, досить великий, не раз згадуваний поетом в одах, написаних після самотніх прогулянок по ньому (С. I, 22).

Таким чином, здійснилося його заповітне бажання мати вільне від турбот життя (Sat. II, 6, 1).

Спокій поета порушила нова буря, яка насувалася на Рим. Октавіан після смерті Секста, сина Помпея Великого, став господарем всього Заходу, а Схід був у руках Антонія, який у союзі з Клеопатрою, королевою Єгипту, нагадував про себе Риму і, начебто, мав намір перенести столицю на схід. Сенат доручив Октавіану виступити з військом проти Антонія. В битві під Акцієм в 31 р. до н.е. Антоній за намовою Клеопатри залишає своє військо і тікає до Єгипту, де обоє закінчують життя самогубством. Через рік Октавіан здобуває Александрію і з нею весь Схід, і відтоді надовго запанував спокій у римській імперії.

Ці події знайшли відгук у творах поета, зокрема велику радість в його оді: *Nunc est bibendum* (С. I, 37), і слова щирої подяки тому, хто його приніс – Августу. Горацій не прийняв пропозицій Августа про надання йому вигідної посади особистого секретаря, бо надто високо цінував незалежність, але своїм пером завжди непохитно стояв на боці Августа. Свій вільний час Горацій проводив у товаристві друзів, у співі, літературних дискусіях.

Меценат, помираючи, просив Августа: про Горація Флакка пам'ятай, як про мене (*Horatii Flacci, ut mei, esto memor*).

Помер поет 27 листопада 8 р. до н. е., через два місяці після смерті Мецената, у віці 57 р., і похований на Есквілінському пагорбі обіч свого покровителя.

Творчість Горація можна умовно поділити на три періоди. У першому періоді, який охоплює 41–30 роки, з'являються еподи, тобто 17 творів в ямбічних розмірах, написаних в глумливому тоні, за взірцем Архілоха, і сатири, яких налічується 18, у двох книжках (10 + 8). У сатирах автор порушує різноманітну тематику: літературну, особисту.

Вони мають філософське забарвлення в епікурейському дусі, інколи в стоїчному. Поет застосовує вільний тон, користується гумором, іронією.

Другий період творчості охоплює роки 30-23, коли створено 88 од, зібраних в 3 книгах (38 + 20 + 30) і виданих в 23 р. Оди мають різноманітну тематику. Тут є еротичні оди, пісні до товаришів, дидактичні, патріотичні, а також гімни релігійні, твори про поезію і поетичну славу. Оди написані різними метричними розмірами: зустрічається алкейська строфа (37 разів), сапфічна строфа (26 разів).

У третьому періоді творчості поет звертається до жанру послань. У році 20 чи 19 виходить „*Epistularum liber primus*” (20 творів). Різні адресати цих послань: від членів родини Августа і людей багатих до простих. Різна їх тематика: послання з нагоди різних подій і фактів, діатриби моральні в дусі стоїчної філософії, на літературні теми. Пізніше з'являються ще три великі послання: перше адресоване Августу, друге – Юлію Флору, третє – до Пізонів (зване під назвою: „*De arte poetica*”), яке залишилося поза збірками.

Отже, протягом 25 років Горацій видав 9 книг творів, які мали велике значення не тільки для римської літератури, але й для всієї європейської. Епоха Августа, як і життєвий шлях поета, мали вагомий вплив на творчий доробок Горація. Вони є вихідними пунктами в осмисленні його творчості.

Подібне дослідження має перспективу у плані вивчення впливу епохи Августа на творчість інших поетів.

1. История римской литературы : в 2 т. [под ред. С.И. Соболевского, М.Е. Грабарь-Пассек, Ф.А. Петровского]. – М. : Изд-во АН СССР. – Т. 1. – 1959 – 534 с.; Т. 2. – 1962. – 484 с.
2. Полонская К.П. Римские поэты эпохи принципата Августа / К.П. Полонская. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1963. – 105 с.
3. Содомора А. Час у поезії Горація / А. Содомора // Іноземна філологія : Респ. міжвід. наук. зб. – Львів : Вища шк., 1977. – Вип. 45. – С. 75–82.
4. Содомора А. Концепція людської діяльності в поетичних образах оди Горація „До Мecenата” / Андрій Содомора // Іноземна філологія : Респ. міжвід. наук. зб. – Львів : Вища шк., 1978. – Вип. 49. – С. 115–122.
5. Содомора А. Світлотіньові і кольорові контрасти в поезії Горація / Андрій Содомора // Іноземна філологія : Респ. міжвід. наук. зб. – Львів : Вища шк., 1979. – Вип. 55. – С. 118–127.
6. Содомора А. Поєднання слів як засіб творення образів у поезії Горація / Андрій Содомора // Іноземна філологія : Респ. міжвід. наук. зб. – Львів : Вища шк., 1980. – Вип. 60. – С. 145–155.
7. Содомора А. Власні імена в поетичних образах Горацієвих од / Андрій Содомора // Іноземна філологія : Респ. міжвід. наук. зб. – Львів : Вища шк., 1983. – Вип. 19. – С. 93–101.
8. Содомора А. Жива античність / Андрій Содомора. – К. : Молодь, 1983. – 230 с.
9. Содомора А. Простір як елемент образності в поезії Горація / Андрій Содомора // Іноземна філологія : Респ. міжвід. наук. зб. – Львів : Вища шк.,

1984. – Вип. 74. – С. 111–117.
10. *Содомора А.* Наодинці зі словом / Андрій Содомора. – Львів : Літопис, 1999. – 457 с.
 11. *Содомора А.* Sub aliena umbra („Під чужою тінню”) : [роман-есе] / Андрій Содомора. – Львів : Літопис, 2000. – 334 с.
 12. *Содомора А.* Студії одного вірша / Андрій Содомора. – Львів : Літопис, 2006. – 364 с.
 13. *Albrecht A.* Abriss der römischen Literaturgeschichte / A. Albrecht. – Leipzig : Reklamverlag, 1994. – Bd. 2. – 774 S.
 14. *Horatii Flacci Q.* Carmina. / Q.F. Horatius ; ed. by L. Mueller. – Wien : Editio stereotypa minor, 1930. – 303 S.
 15. *Körner R.* Wybór poezji Q. Horatiusa Flaccusa / R. Körner. – Lwów : Uniwersytet, 1930. – 185 s.
 16. *Winniczuk L.* Rzym u poetów augustowskich / L. Winniczuk // Filomata. – Lwow, 1938. – S. 99–107.

Аннотация

Исследуется эстетический фон эпохи Августа, золотой век поэзии, который дал миру великие таланты: Вергилия, Горация, Овидия. Анализируются достижения эпохи, а также потери. Рассматривается жизненный путь одного из самых известных поэтов эпохи, певца „золотой середины” Квинта Горация Флакка (65-8 р. до н. э.). Эпоха Августа, как и жизненный путь поэта – исходные моменты в понимании творчества Горация.

Ключевые слова: эпоха Августа, Гораций, Меценат, сатира, эподы, оды, эстетико-стилистические детерминанты.

Summary

The article examines the aesthetic background of the age of Augustus, the Golden Age of poetry which gave to the world the great talents of Virgil, Horace, and Ovid. The epoch's achievements and losses are interpreted. There is also a strong focus on the life of Quintus Horatius Flaccus, one of the most eminent poets, who glorified the Golden Mean. The age of Augustus, as well as the poet's life, are crucial for understanding Horace's creative work.

Key words: the age of Augustus, Horace, patron of art, satire, odes, epodes, aesthetic and stylistic determinants.

Стаття надійшла до редколегії 21.03.2011 р.